

Ярослав Цехмістер (Kijów)

Вивчення професійних інтересів учнів ліцею медичного профілю

Ефективне здійснення допрофесійної підготовки як невід'ємної складової науково-практичної системи профорієнтації, підготовка особистості до вільного і свідомого професійного самовизначення значною мірою пов'язане з вивченням і аналізом її професійного інтересу, оцінка і урахування якого детермінують вибір майбутньої професійної діяльності і, в цілому, життєвого шляху. Б.О.Федоришин зазначає, що під час напруженого пошуку особистістю тієї сфери професійної діяльності, в якій найбільш повно було б реалізовано її творчий потенціал, актуалізується мотиваційна сторона професійного інтересу. Саме в період життєвого самовизначення інтерес часто виступав у якості провідного, а іноді і єдиного мотиву, що визначає активну позицію особистості у виборі певної професійної діяльності¹. Дослідник відзначає, що причина цього криється у природі самого інтересу, в якому відбиваються психологічні особливості особистості і індивідуальні прояви її психічних процесів. Під впливом інтересу активізується вся психологічна сфера людини: у процесі мислення глибше пізнаються його предмети, у пам'яті триваліше зберігається інформація, що пов'язана із об'єктом і предметом інтересу, увага стає більш стійкою, спрямовуючись на об'єкт інтересу, емоції – глибше. За таких умов вивчення і аналіз інтересів особистості в допрофесійний період її розвитку є необхідною умовою забезпечення свідомого вибору нею майбутньої професії. Слід зазначити, що найбільш вдалою, на наш погляд, є методика, яка розроблена професором Б.О.Федоришиним, тому що вона спрямована не лише на констатацію проявів інтересів у особистості, а й на саму характеристику когнітивної і емоційної сфери особистості, що дозволяє визначити і розробити напрямки і засоби корекційної роботи із особистістю у період її допрофесійної підготовки. За таких умов ми використовували методику „ОДАНІ– 2” (автори – С. Карпіловська і Б. Федоришин). Означена методика є модифікацією „Анкети інтересів”². Використовуючи методику „ОДАНІ– 2” можна виявити групу інтересів учня, сферу його переваг і відмов. Вона надає можливість розглянути зміст інтересів, виявите їх діапазон,

¹Федоришин Б.О. Психолого–педагогічні основи професійної орієнтації.– Київ, 1996.– Дис. докт.пед. наук.–13.00.04.– С. 170.

² Голомшток А., Мешковская О.. Анкета интересов. – Воспитание школьников, М., 1967.– № 1.

виділити певний ансамбль інтересів, а в ньому – ведучий і супутні інтереси. При цьому оцінка прояву того чи іншого інтересу може здійснюватися в кількісних вимірах, що надає можливості рангування інтересів при їх співставленні між собою. Не виключена можливість і якісного аналізу виявлених інтересів при одночасній кількісній їх оцінці. Конструктивна частина методики складається з трьох бланків. До основних належать бланк запитань і бланк відповідей. Допоміжний – бланк дешифратора³.

Лист запитань, складений для учнів ліцею медичного профілю містив такі питання.

Чи подобається вам: 1. Читати цікаву популярну літературу з медицини. 2. Читати цікаві популярні дописи, статті або книжки з математики. 3. Читати науково-популярні журнали, статті з фізики. 4. Читати науково-популярні біологічні журнали і дописи. 5. Читати науково-популярну літературу з хімії. 6. Читати літературу про рослини або про тварин. 7. Читати популярні дописи на політичні теми. 8. Читати популярну літературу з географії. 9. Читати літературу про історичні події або про великих історичних діячів. 10. Читати твори класиків світової художньої літератури. 11. Читати літературу з питань мистецтва. 12. Читати літературу з питань педагогіки (про роботу школи, вчителя, вихователя тощо). 13. Читати літературу з питань філософії або психології. 14. Читати літературу з питань економіки або фінансів. 15. Читати літературу з питань кулінарії або моделювання одягу, або ведення домашнього господарства. 16. Читати літературу з військової тематики. 17. Читати дописи, статті, журнали або книжки з питань спорту.

18. Вивчати фізичні явища, знайомитися з відкриттями в галузі математики. 19. Знайомитися із цікавими науковими розробками в медицині. 20. Знайомитися з принциповими схемами радіотелевізійної або автоматичної апаратури. 21. Знайомитися з новинами техніки. 22. Знайомитися з питаннями хімічного виробництва або експериментальної хімії. 23. Знайомитись з питаннями біології рослинного або тваринного світу. 24. Знайомитись з питаннями анатомії і фізіології людини. 25. Знайомитись з питаннями географічних, або геологічних, або археологічних досліджень. 26. Знайомитись з питаннями історії розвитку різних народів і держав. 27. Знайомитися із роботами літературної критики. 28. Відвідувати театральні вистави, або концерти, або художні виставки. 29. Знайомитися із новими досягненнями (новими методами) педагогічної праці. 30. Знайомитися із новими оригінальними філософськими або психологічними концепціями, теоріями. 31. Знайомитися із рекламно-довідковими матеріалами з нової техніки або з побутових товарів. 32. Знайомитись з довідками і різними порадами щодо ремонту домашньої техніки, чи меблів, чи одягу або про виготовлення саморобок, або про будь-яку іншу ручну працю для дому. 33. Знайомитись з воєнною технікою. 34. Спостерігати за спортивними змаганнями.

³Федоришин Б.О. „Психолого-педагогічні основи професійної орієнтації”. – Київ, 1996. – Дис. докт.пед. наук.–13.00.04.– С. 170–183.

35. Провадити досліди з фізики. 36. Надавати допомогу хворим людям і людям похилого віку. 37. Розбиратися у будові радіотехнічної або електричної апаратури. 38. Розбиратися у технічних схемах або кресленнях. 39. Провадити досліди з хімії. 40. Працювати в саду або на городі, або на фермі. 41. Знайомитися із причинами виникнення різних захворювань. 42. Збирати географічні нотатки, або схеми, або карти, або якісь експонати (геологічні, археологічні). 43. Обговорювати політичні події в країні і за кордоном. 44. Вивчати мову (іноземну або рідну). 45. Співати або грати на музичному інструменті, або малювати, або займатись яким–небудь іншим видом мистецької самодіяльності. 46. Піклуватися про малих дітей. 47. Знайомитися із новими теоріями загальної або практичної психології. 48. Стежити за змінами валютних обмінних курсів. 49. Піклуватися про порядок і комфорт у своєму домі. 50. Брати участь у військовій підготовці. 51. Брати участь у спортивних іграх. 52. Працювати у фізичному гуртку або займатися самоосвітою з фізики. 53. Працювати у медичному гуртку або займатися самоосвітою з медицини. 54. Ремонтувати або налагоджувати радіотехнічну апаратуру або електроприлади. 55. Складати або ремонтувати різні технічні механізми або пристрої. 56. Працювати у хімічному гуртку або займатися самоосвітою з хімії. 57. Працювати у біологічному гуртку або займатися самоосвітою з біології. 58. Доглядати за хворими. 59. Працювати з географічними картами. 60. Ознайомлюватися із історичними пам'ятниками культури різних народів. 61. Вести свій особистий щоденник або в писемній формі викладати свої спостереження, думки. 62. Брати участь в роботі гуртка або студії художньої самодіяльності. 63. Обговорювати питання педагогічної роботи. 64. Вишукувати (визначати) можливості застосування рекомендацій психологічної або філософської науки в житті людей. 65. Давати поради людям (товаришам, родичам або добрим знайомим) щодо вигідного вкладання грошей у приватні або державні заходи. 66. Надавати людям різні побутові послуги. 67. Брати участь у військових іграх або походах. 68. Брати участь у спортивних змаганнях. 69. Брати участь у конкурсах з фізики. 70. Брати участь у конкурсах з медицини. 71. Складати або ремонтувати радіотехнічні прилади. 72. Робити технічні моделі (літаки, автомобілі або якісь інші конструкції). 73. Брати участь у конкурсах з хімії. 74. Брати участь у конкурсах з біології. 75. Знайомитися з роботою медичного працівника. 76. Використовувати або складати маршрутні схеми або географічні карти. 77. Брати участь у роботі історичного гуртка або самостійно займатися питаннями історії. 78. Брати участь у роботі літературного або лінгвістичного (мовного) гуртка або самостійно займатися проблемними питаннями літератури чи мови. 79. Грати на музичних інструментах, або малювати, або займатися різьбленням, або якоюсь іншою творчою практичною діяльністю. 80. Замінювати вчителя в якому–небудь з молодших класів, якщо в цьому виникав потреба. 81. Формулювати (визначати) свої власні погляди на миттєві проблеми або на поведінку людей з позиції філософської або психологічної науки. 82. Розраховувати, передбачувати, прогнозувати можливості вигідного

інвестування (вкладання) грошей у перспективні заходи або вкладання своєї власної праці в такі заходи з метою матеріальної або духовної вигоди. 83. Піклуватися про сімейний бюджет (його підвищення або раціональне використання). 84. Брати участь у організації військових тренувань або ігор, або походів. 85. Брати участь у роботі спортивної секції або спортивної школи, або спортивного гуртка, або самостійно займатися спортом. 86. Виступати з інформаційними повідомленнями про нові досягнення у фізиці або про цікаві фізичні явища (ознайомлювати з цим своїх товаришів). 87. Брати участь у проведенні медичних конкурсів або в ознайомленні своїх товаришів з цікавими проблемами медицини. 88. Брати участь у роботі радіотехнічного гуртка або самостійно займатися радіотехнічними розробками. 89. Брати участь в роботі з технічної творчості. 90. Брати участь в експериментальній роботі з хімії. 91. Брати участь в експериментальній роботі з біології. 92. Надавати медичну допомогу тваринам. 93. Брати участь в географічних або геологічних, або археологічних експедиціях, або в туристичних походах з метою краєзнавства. 94. Брати участь у походах або екскурсіях за історичною тематикою. 95. Брати участь в літературних зустрічах або в обговореннях літературної теми, або в літературному диспуті. 96. Брати участь у конкурсах художньої самодіяльності або в самостійному художньому виступі, або у виставі своїх творчих виробів. 97. Брати участь у організації і проведенні ігор і цікавого дозвілля для дітей. 98. Використовувати свої знання психології людини для покращання свого спілкування з людьми або для впливу на людей з метою зміни їх поведінки. 99. Самостійно або разом з людиною, якій ви довіряєте, провадити ділові операції з метою одержання матеріальним вигід (в торгівлі або послугах, або виробництві тощо). 100. Піклуватися про забезпечення своїх друзів або родичів побутовими зручностями, вигодами (зробити необхідну купівлю, або приготувати їжу, або щось відремонтувати тощо). 101. Вивчати військову справу. 102. Вести тренерську роботу з якого-небудь виду спорту.

Учні відповідають на запитання використовуючи для цього бланк відповідей. Якщо дуже подобається робити те, про що йдеться у запитанні, то учні ставлять у відповідній клітинці два плюса (++). А якщо просто подобається – один плюс (+). Якщо учень не може визначитися, чи подобається йому це чи ні, то у відповідну клітинку він ставить нуль (0). Якщо учню не подобається робити те, про що йдеться у запитанні, то у відповідній клітинці він ставить один мінус (-), а коли дуже не подобається, то два мінуси (--). Якщо на запитання в учня виникає одразу дві протилежні відповіді або відповідь, що залежить від якоїсь умови, то йому необхідно самостійно і швидко визначитися самому, яка з позначок – чи плюс, чи мінус, чи нуль – є найближчою до істини. Після закінчення педагог пропонує учням

підрахувати кількість плюсів і мінусів, на нулі увага не звертається, їх підраховувати не потрібно. У листі запитань „ОДАНИ–2” представлено, сімнадцять груп запитань, які відповідають відповідним інтересам учнів. Ними охоплено в основному ті галузі знань і діяльності учнів, що представлені

в практиці роботи загальноосвітньої школи і в позашкільному житті учнів. Групи інтересів відображують природничий, технічний, медичний, гуманітарний, педагогічний, підприємницький, військовий, спортивний і обслуговуючий напрямки у пізнавальній і практичній діяльності людини.

Використовуючи дану методику для ліцею медичного профілю ми посилили питання щодо професії медичного працівника. Тому запитання у першому бланку розмішені так, що через кожні 17 пунктів повторюється запитання однієї і тієї ж групи інтересів, але вже в іншій інтерпретації, при цьому питання щодо професії медика повторюються двічі. Слід зазначити, що переваги методики „ОДАНІ-2” полягають у тому, що завдяки специфічному підбору запитань по кожній групі і спеціальному їх розташуванню за номерами, можна проаналізувати кожний з виявлених інтересів за якісними критеріями (загальне бажання учня щось пізнати з даного предмету, більш активний інтерес, що спонукає учня до спроб реалізувати свої знання і поповнити їх через ширше коло джерел, активне практичне захоплення діяльністю в даній сфері), прослідкувати за індивідуальними проявами руху інтересу в кожній групі – від його зародження до його практичної реалізації. Вивчення і аналіз інтересів учнів Українського медичного ліцею показав, що майже всі учні мають бажання пізнати більше у галузі медицини (87%), поповнити свої знання з фізики (76%), біології (84%), хімії (68%), бажають удосконалити свої знання з медицини і поповнити їх через практичну діяльність (78%), але активне практичне захоплення діяльністю молодшого медичного працівника виявили лише 63%. На основі аналізу (кількісного і якісного) результатів вивчення інтересів учнів була складена програма індивідуалізації їх навчання, залучення до наукових товариств, до активної практичної діяльності у процесі практики практики. Крім того, результати вивчення інтересів учнів були покладені в основу обґрунтованого підбору складу творчих груп учнів для виконання навчальних і практичних завдань. Важливим аспектом допрофесійної підготовки в умовах ліцею медичного профілю є формування і розвиток особистісних якостей та створення умов для усвідомлення професійно-значущих умінь майбутнього лікаря. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури (І. Вільш, О.П. Савченко, Т.В. Супрята), біографічного матеріалу щодо життя і праці видатних лікарів минулого і сучасного та власних досліджень ми вважаємо, що у навчально-виховному процесі ліцею необхідно забезпечувати:

- формування гуманістичної спрямованості особистості ліцеїста і загальних якостей особистості лікаря (світоглядні і загальнолюдські цінності, професійні інтереси, нахили, ідеали, спостережливість, переконливість, організаторські здібності);
- розвиток емоційно-мотиваційних і вольових компонентів особистості (любов до людей, спрямованість на добро, здатність до емпатії, адекватна самооцінка, прагнення до соціально-значущих цілей, ініціативність, вимогливість до себе та інших, уміння долати труднощі);

- овододіння знаннями про працю лікаря, його професійну діяльність, її специфіку, роль і статус лікаря у суспільстві, вимог до його особистості, формування умінь знаходження адекватних форм спілкування з людьми, організаторських, конструктивних, комунікативних умінь і навичок, здатності до співробітництва, співтворчості у діяльності, вмінь самокритично оцінювати свою діяльність, ціліспрямовано здійснювати самоосвіту і самовиховання, мовні уміння, культуру, емоційність, виразність мовлення.

Для посилення розвитку активного інтересу до діяльності молодшого медичного працівника в організації навчально-виховної роботи і позаурочної діяльності учнів була приділена увага розвитку якостей їх особистості, які сприяють обраній професії: дисциплінованості, ретельності, спостережливості, спритності у складній ситуації, ввічливості, чуйності, акуратності, чесності, правдивості, комунікативним здібностям, товариськості і таких психічних процесів як оперативна пам'ять, оперативне мислення, самоконтроль дій, точність сенсомоторних дій, концентрація уваги, довільне переключення уваги, розподіл уваги, емоційна сталість.

Література

- Гуманізація навчально-виховного процесу в загальноосвітніх школах: Посібник для вчителів зони підвищеного радіаційного контролю/За ред. Г.О.Балла.– К., 1998.– 132 с.
- Система неперервної освіти: здобутки, пошуки, проблеми/Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції у 6-ти книгах.–кн.4.–Чернівці: “Митець”, 1996.– 248 с.
- Федоришин Б.О. Психолого-педагогічні основи професійної орієнтації.– Київ, 1996.– Дис. докт.пед. наук.–13.00.04.– С. 170.
- Wilcz J. Znaczenie niekształtawalnych cech osobowości w procesie kształcenia przedzawodowego. – Częstochowa: WSP, 1996. 12.
- Wilcz J. Wybór zawodu ze względu na stałe właściwości sterownicze człowieka. – Częstochowa: Zeszyty Naukowe WSP, 1996.

Ярослав Цехмістер

Вивчення професійних інтересів учнів ліцею медичного профілю

Резюме

У статті розглядається проблема вивчення професійних інтересів учнів ліцею медичного профілю, показано, що вивчення і аналіз інтересів особистості в допрофесійний період її розвитку є необхідною умовою забезпечення свідомого вибору нею майбутньої професії. Автором використовується методика „ОДАНІ- 2” (автори – С.Карпіловська і Б.Федоришин), за допомогою якої можна виявити групу інтересів учня, сферу його переваг і відмов, розглянути зміст інтересів, виявити їх діапазон, виділити певний ансамбль інтересів, а в ньому – ведучий і супутні інтереси.

Jarosław Cechmister

Badania zawodowych interesów uczniów liceum profilu medycznego

Streszczenie

W artykule rozpatrywany jest problem badania zawodowych interesów uczniów liceum profilu medycznego, pokazano, że badania i analiza interesów jednostki w okresie jej rozwoju przedzawodowego jest koniecznym warunkiem zabezpieczenia świadomego wyboru przez nią przyszłego zawodu. Autor wykorzystał metodykę „ODANI – 2” (autorów – S. Karpłowskiej i B. Fiedoriszyna), za pomocą której można określić grupy interesów ucznia, sferę jego przesileń i wyrzeczeń, rozpartywać treść interesów, określić ich skalę, wydzielić pewien zespół interesów, w tym interesy wiodące i towarzyszące.